

A számítógépek alkalmazása az osztrák tudományos könyvtárakban

Ausztriában a Tudomány- és Kutatásügyi Szövetségi Minisztérium alá tartozó könyvtárakban (többek között 12 egyetemi könyvtár és az Österreichische Nationalbibliothek = ÖNB) fokozatosan bevezetik a BIBOS automatizált rendszert, amely felöleli az összes könyvtári funkciót (gyarapítás, katalógizálás, nyilvános katalógus, kölcsönzés).

A nemzetközi szabványok alkalmazása lehetővé teszi az adatok további felhasználását, átvételét és átadását, valamint a nemzetközi kooperációt.

A központi és a helyi funkciók szükségessé teszik egy központi adatbank felépítését, s ugyanakkor egy helyi számítógépekre telepített, megosztott adatstruktúra kialakítását.

A rendszer az egyetemi helyi hálózatokba (LAN) integrálódik, s egyre inkább a postai szolgáltatásokon keresztül is hozzáférhető.

A rendszer célját 1987-ben így fogalmazták meg:

1. **Központi könyvtári funkciók**
 - ▶ központi online katalógus
 - ▶ osztott katalógizálás
 - ▶ központi szerkesztés (a szabványok betartatása stb.)
2. **Helyi könyvtári funkciók**
 - ▶ kölcsönzés a képernyőn keresztül (az egyetemi LAN-okban is)
 - ▶ nyilvános katalógus (az egyetemi LAN-okon keresztül is)
 - ▶ könyvtári munkafolyamatok (szállítók nyilvántartása, könyvrendelés, könyvelés stb.)
3. **Az egész rendszer koncepciója**
 - ▶ az adatok szabványosítása (bibliográfiai leírás, gépi csereformátum)
 - ▶ kipróbált, illetve szabványosított eljárások és eszközök alkalmazásával biztosítani a rendszer megbízhatóságát
4. **Hardver és a működési szoftver**
 - ▶ a számítógépek hozzáférhetősége
 - ▶ fejlett működési programok megléte a funkciók támogatására.

A részt vevő könyvtárak statisztikai adatai azt mutatják, hogy a rendszerben igen nagy lesz a tranzakciók száma és az adatáramlás.

A hálózat számítógépes kapacitása nem egy központi gép formájában jelenik meg, hanem megosztva az egyes egyetemi városokban vagy egyetemi könyvtárakban és az ÖNB-ben elhelyezett gépeken. Ez utóbbi feladata a központi könyvadatbázis kezelése.

A gépek közötti kapcsolat e hálózatban a következő: a központi BIBOS-modul látja el a központi könyvadatbázis funkcióit; ezt kiegészíti egy sor helyi BIBOS-modul a gyarapítás, a nyilvános katalógus, a kölcsönzés és egy irányító adatbázis funkcióinak ellátására. (Az irányító adatbázis feladata, hogy megállapítsa minden egyes tranzakció esetében a szintaktikai helyességet, valamint azt, hogy a használó jogosult-e rá.)

A helyi adatbázisok voltaképpen a központi könyvadatbázisban szereplő, helyileg rendelkezésre álló művek leírásainak másolatai; ezeket az egyetemi LAN-okon vagy a postai szolgáltatásokon keresztül lehet használni. A központi könyvadatbázishoz csak bizonyos használói csoportok férhetnek hozzá.

A könyvtári automatizálási program végrehajtása igen magas szervezési követelményeket támaszt. Elsősorban azokat a könyvtári szabványokat kell módosítani, illetve egységesíteni, amelyek szerint egy könyv feldolgozása történik. Ahhoz, hogy máshonnan, pl. a Deutsche Bibliothektől a BIBOS külföldi anyagot tartalmazó adatbankjába átvett 1,4 millió tételben keresni lehessen, a nemzetközi szabványokat kell alkalmazni. (A MAB-nak 300 kategóriája van a bonyolult könyvtári struktúrák leírására.)

A könyvtári munkaszervezet (a feldolgozási "futószalag") – az automatizálás követelményeinek megfelelő – átállítása komoly nehézségekkel jár, amelyeket a kívülállóknak, de gyakran maguk a könyvtárosok is hajlamosak lebecsülni. Lényeges feladatok várnak a tudományos könyvtárügy tervezési központjára az átállítás végrehajtása során.

A tudományos irodalom és egyéb dokumentumok feltárása és hasznosítása lényeges feladat az emberiség fejlődése szempontjából. A korszerű eszközök alkalmazását nemcsak mennyiségi, de minőségi megfontolások is szükségessé teszik. Egyelőre nem lehet megítélni, hogy a számítógépesítés a kínálat megjavítását is eredményezi-e, annyi azonban bizonyos, hogy pl. a Grazi Egyetemi Könyvtárban a kölcsönzés automatizálása után a használat megkétszereződött. (Hasonló tapasztalatokat jelentenek külföldről is.) A piacot nemcsak az elvi lehetőség, hanem a kínálat formája is meghatározza.

/SVOZIL, K.: Der Computereinsatz an Österreichs wissenschaftlichen Bibliotheken. = *Biblos*, 38. köt. 2. sz. 1989. p. 77–82./

(Papp István)